

Kiedy glikokortykosteroidy szkodzą oku?

When are glucocorticoids harmful for the eye?

Lilianna Bartuzi-Łopusiewicz

NZOZ „Specjaliści” w Świeciu,
kierownik NZOZ: dr n. med. Lilianna Bartuzi-Łopusiewicz

Post Dermatol Alergol 2009; XXVI, 5: 321–322

Słowa kluczowe: glikokortykosteroidy, zaćma, jaskra.

Abstract

The glucocorticosteroids are medications showing high effectiveness in the treatment of many systemic diseases having an immunological basis, in particular of allergic diseases. Cataract and glaucoma are serious complications of taking local and general GKS. Both these diseases cause considerable visual impairment, and glaucoma can lead to permanent damage of the optic nerve. The adverse reactions depend on several factors: the kind of preparation, the dose, the duration of treatment of disease, and individual factors including age, sex, genetic predisposition and interaction with different medications. Glaucoma or lenticular changes can develop even after a short period of taking GKS, while in some patients long therapy does not provoke changes. The value of the medication depends not only on the effectiveness of its medicinal properties, but also on the essential aspect of the safety of its application. The doctor should have knowledge on the subject of dangers connected with it.

Key words: glucocorticosteroids, cataract, glaucoma.

Glikokortykosteroidy (GKS) są lekami o ustalonej wysokiej skuteczności w leczeniu wielu chorób układowych o podłożu immunologicznym, w tym większości chorób alergicznych.

Najlepszą drogą ich podawania jest stosowanie bezpośrednio na narząd dotknięty chorobą. W ten sposób unika się w znacznej mierze działania ogólnoustrojowego i związanych z nim powikłań. Często konieczne jest jednak przyjmowanie doustnych GKS w dawkach dostosowanych do stanu klinicznego, niejednokrotnie przez wiele miesięcy, a nawet lat. W przypadku tych chorych należy się liczyć z występowaniem objawów ubocznych i to w tak odległych narządach jak oko.

Efekty działań niepożądanych w narządzie wzroku mogą powstać w wyniku leczenia zarówno miejscowego (krople do oczu, maści do oczu) chorób ocznych, jak i ogólnego (doustnie, wziewnie, dożylnie).

Najczęściej spotykanymi i najcięższymi powikłaniami stosowania miejscowego i ogólnego GKS są zaćma i jaskra. Obie te choroby prowadzą do znacznego upośledzenia widzenia, a w przypadku jaskry do zaniku nerwu wzrokowego. Spotykane są zaburzenia refrakcji oraz wytrzeszcz.

Po podaniu miejscowym kortykosteroidy działają przeciwzapalnie, przeciwświądowo, przeciwfibroblastotwórczo oraz przeciwbólowo. Małe ich dawki powodują skurcz błony mięśniowej naczyń, a duże rozszerzenie naczyń wcześniej zwężonych. Miejscowe preparaty steroidowe w postaci kropli do oczu ze względu na swą dużą skuteczność w likwidowaniu uciążliwych objawów alergii bywają nadużywane przez pacjentów również w infekcyjnych stanach zapalnych oka. Może to doprowadzić do rozprzestrzenienia się procesu zapalnego, trudno gojących się owrzodzeń rogówki, włącznie z perforacją, zwłaszcza u ludzi starszych, ze zmniejszonym czuciem rogówkowym. Z tego powodu zawsze przed włączeniem kropli steroidowych konieczne jest przeprowadzenie badania okulistycznego. Przy częstym stosowaniu steroidów miejscowych już po 7 dniach leczenia mogą pojawić się takie objawy, jak pieczenie, fotofobia, przebarwienia (głównie skóry powiek), sączenie związane z rozszerzeniem naczyń, a w późniejszym okresie bolesne białe guzki. Objawy te nasila działanie promieniowania nadfioletowego i promieni słonecznych.

Niepożądane działanie GKS polega na powstawaniu zmętnień pod torebką tylną soczewki, a następnie pod to-

---

Adres do korespondencji: dr n. med. Lilianna Bartuzi-Łopusiewicz, NZOZ „Specjaliści”, ul. Polna 19, 86-100 Świecie, tel. +48 52 331 00 22, tel./faks +48 52 331 00 21, e-mail: lilibar@poczta.onet.pl

rebką przednią. Wiążą się one z migracją komórek nabłonka soczewki ku tyłowi. Chorym z zaćmą podtorebkową tylną przeszkadzają zwłaszcza światła nadjeżdżających samochodów i jasne światło słoneczne. Ostrość wzroku do bliży jest często upośledzona bardziej niż do dali.

W wyniku przewlekłego ogólnego i miejscowego stosowania GKS może dojść do znacznego podwyższenia ciśnienia śródgałkowego. Ponieważ pacjent najczęściej nie odczuwa żadnych dolegliwości, nie jest też świadomy niebezpieczeństwa grożącej mu choroby. W mechanizmie tym istotne znaczenie ma retencja wody oraz wpływ na kwas hialuronowy i mukopolisacharydy, znajdujące się w strukturach kąta przesączacza, w utkaniu beleczkowym i w ciele szklistym, powodujące obrzęk włókien kolagenowych. W przypadku osób z jaskrą pierwotną otwartego kąta istnieje wrodzona nadwrażliwość na działanie steroidów.

Dokładna zależność między dawką całkowitą czy też okresem przyjmowania ogólnie GKS a powstawaniem zaćmy czy jaskry nie jest znana, chociaż wśród okulistów znane są opinie, że chorym przyjmującym dawkę steroidów mniejszą niż równoważność 10 mg prednizolonu lub też leczonym krócej niż rok prawdopodobnie nie zagraża zaćma. Powikłania soczewkowe częściej występują podczas leczenia ogólnego niż miejscowego, przy czym zawsze są obustronne. Uważa się, że dzieci są bardziej podatne na kataraktogenne działanie GKS stosowanych ogólnie.

Wystąpienie reakcji niepożądanych zależy od kilku czynników, takich jak: rodzaj preparatu, dawkę, czas leczenia, czynniki osobnicze, w tym wiek, płeć, predyspozycje genetyczne i interakcje z innymi lekami. U niektórych osób jaskra lub zmiany soczewkowe mogą rozwinąć się nawet po krótkotrwałym podawaniu GKS, u innych natomiast nawet wieloletnia terapia nie wywołuje zmian. Z tego powodu chorzy, u których rozwinęły się powikłania, powinni mieć, jeśli to możliwe, zmniejszoną do minimum dawkę leczniczą i być pod ścisłą kontrolą lekarza okulisty. Wczesne zmętnienia mogą się cofnąć, choć w części przypadków zmiany nadal postępują. Wzrost ciśnienia śródgałkowego ma gorsze rokowanie. Często nie udaje się zatrzymać procesu postępujących zmian jaskrowych.

Podjmując decyzję o przewlekłym stosowaniu leków, lekarz powinien mieć świadomość wszelkich związanych z tym niebezpieczeństw. Wartość leku zależy nie tylko od skuteczności jego działania leczniczego, ale również w bardzo istotnym stopniu od bezpieczeństwa jego stosowania.

Piśmiennictwo

U autora.